

ZÁHOŘICE, okr. Karlovy Vary, Karlovarský kraj

Pravěké hradiště Vladař

500 př. Kr. až přelom letopočtu aj.

Význam: Monumentální stolová hora s pozůstatky jednoho z nejvýznamnějších center z přelomu doby halštatské a laténské v Čechách. Mimořádně mohutné reliktu opevnění.

Historie: Vrch Vladař (693 m n. m.) s pravěkým *hradištěm je dominantou Žlutické vrchoviny v západních Čechách. Už Václav Hájek z Libočan zmiňoval ve své kronice rozsáhlé opevnění, které Vladař obklopuje. Lokalita je také známa jako místo, kde se r. 1421 úspěšně ubránili husité pod vedením tehdy již slepého hejtmána Jana Žižky plzeňskému landfrýdu (vojsku katolického panstva, duchovenstva a měst jihozápadních Čech).

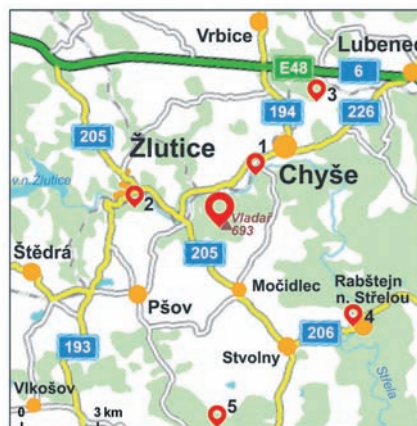
Ve druhé polovině 19. století byl Vladař zařazen mezi významná pravěká hradiště; přesto dlouho unikl bližší pozornosti archeologů. Nová etapa jeho poznávání nastala

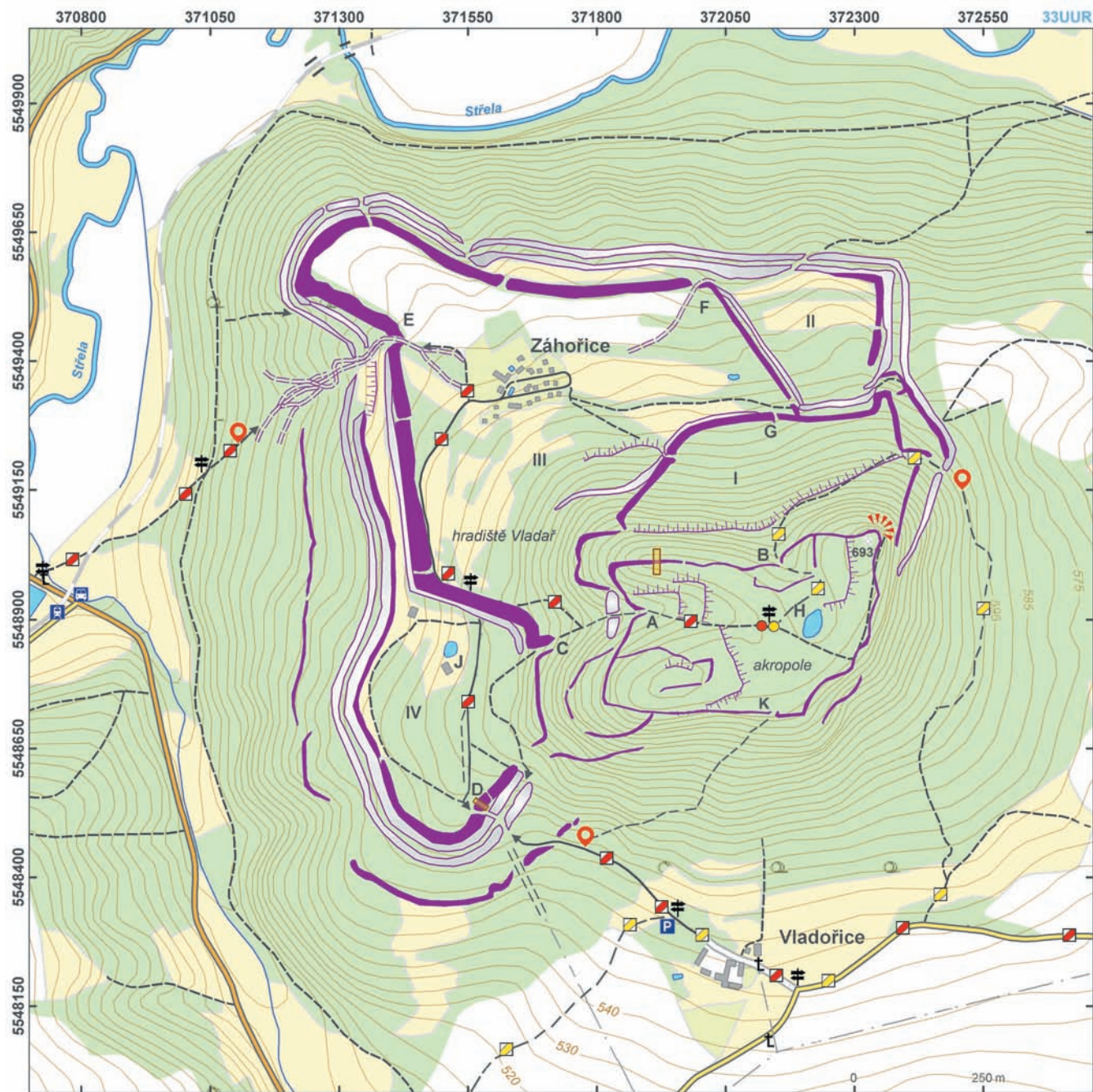
v r. 2002, kdy se v rámci několika vědeckých projektů přikročilo k detailním sondážím na vrcholové plošině, v opevnění i jinde, včetně dvou míst v zamokřeném terénu, které přinesly unikátní nálezy a poznatky. *Archeologický výzkum odhalil stopy osídlení z mladší doby bronzové, pozdní doby halštatské, časně a pozdní doby laténské a raného středověku. Zejména díky využití řady přírodovědných metod se podařilo popsat a mnohdy do velkých detailů upřesnit historii osídlení hradiště, především od doby železné do vrcholného středověku.

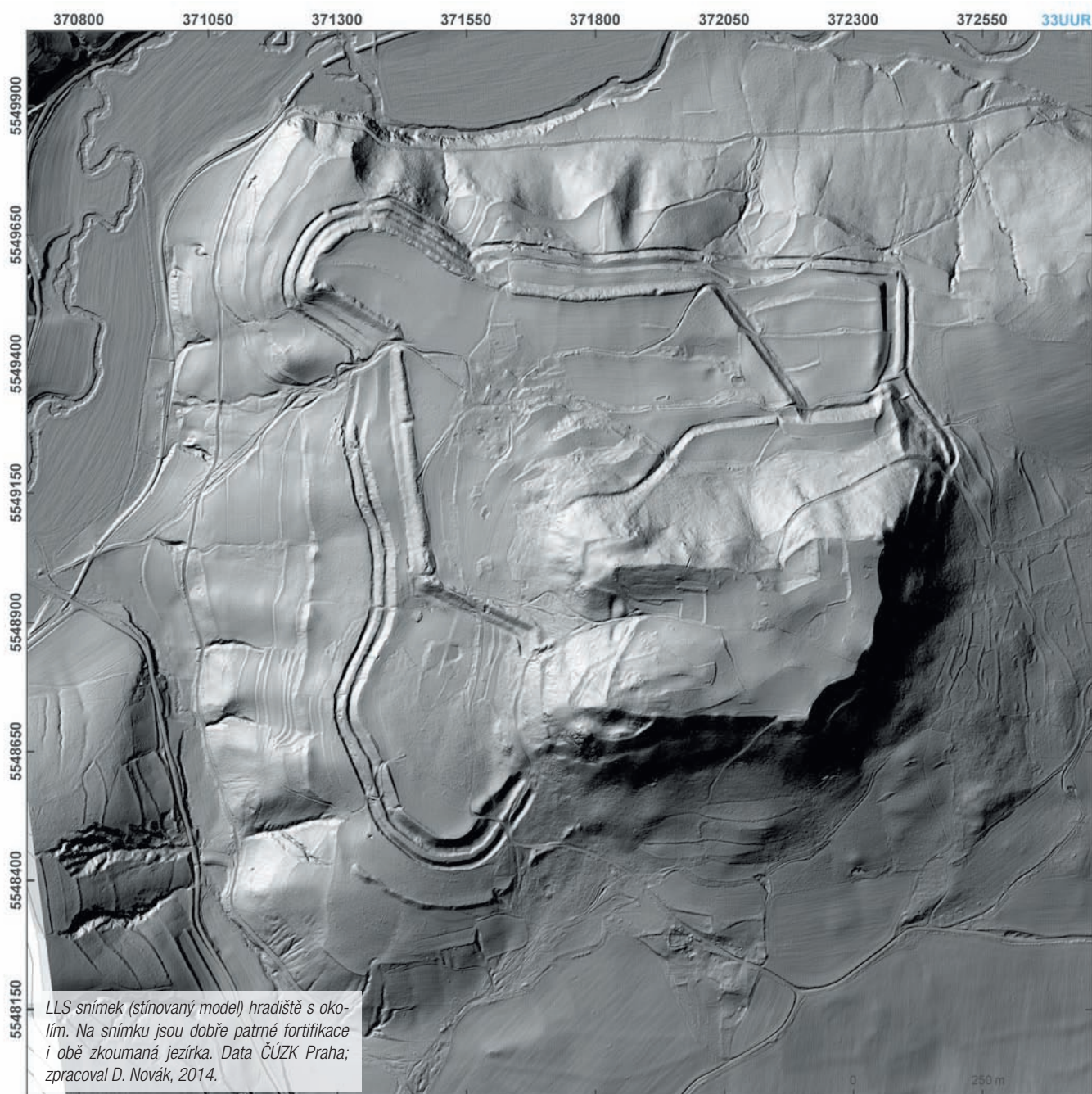
Opevněná sídelní aglomerace zažívala největší rozkvět v 5. a 4. století př. Kr. Šlo nepochybně o místo pobytu vyšší společenské vrstvy, jakým se pro dané období říká „knížecí sídla“ (něm. *Fürstensitze*). Srovnatelné sídlo elity s nadregionálními kontakty se v Čechách nacházelo jen na hra-

↑ *Letecký pohled na horu Vladař od východu. Foto P. Pokorný, 2014.*

□ *Plán lokality podle Chytráček a kol. 2012; upravila A. Danielisová.*

dišti Závist nad Zbraslaví (→Lhota u Dolních Břežan). Hradiště Vladař obklopoval sídelní region, z nějž jsou známy další zajímavé lokality a nálezy, např. hradiště v Podštělích nebo velké pohřebiště v Manětíně, na kterém se pohřbívalo v době halštatské a časně laténské. Intenzivní osídlení začalo mizet ve 3. století př. Kr.

Krátce před r. 200 př. Kr. došlo na Vladaři k dramatickým událostem, které byly doprovázeny ničivým požárem. Osídlení pak značně prořídlo a od té doby se hradiště již nikdy plně neobnovilo. Těsně před přelomem letopočtu bylo opuštěno docela a s ním i celá okolní krajina. Řídké stopy osídlení zaznamenáváme znovu až zhruba pro 9. století. V období vrcholného středověku zůstalo hradiště pusté, ale jeho areál byl plně začleněn do soudobé kulturní krajiny procházející intenzivní zemědělskou *kolonizací.

Popis: Opevněné *výšinné sídliště na Vladaři se vyznačuje složitým systémem fortifikací, které sahají až k samému úpatí stolové hory a utvářejí celek složený z několika

samostatných areálů: *akropole a vícenásobně členěného *předhradí (I–IV). Celá pevnostní soustava dosahuje rozlohy 115,3 ha a vznikala zřejmě postupně v delším časovém úseku.

Pozůstatky zaniklé obvodové hradby akropole, která chránila plochu 13,4 ha, dnes mají podobu *valů tvořených velkými čedičovými bloky (konkrétně z tefritu lámaného ze skalnatého masivu samotné hory). Jak prozrazují početné struskovitě natavené kameny uvnitř rozvalené hradby, fortifikace zanikla v severní části mohutným požárem. Vnitřní plocha akropole zahrnuje řadu patrně středověkých až novověkých terasovitých úprav terénu, z nichž pouze některé využívají relikty starších pravěkých valů. Vrchol s nápadnou plošinou v okolí kóty 693 m v severovýchodní části akropole nejeví stopy zvláštního opevnění; na jeho západním, severním a východním svahu jsou pouze patrné terasy.

Přes strmé svahy směřovaly k akropoli cesty ústící do tří nálevkovitě utvářených (tzv. klešovitých) *bran, jejichž ramena se obloukovitě

stácejí do vnitřní plochy. Brána (A) na západním svahu stolové hory se nachází při horním vyústění širokého přirozeného žlebu, který svírají dva vybíhající ostrohy vrcholové plošiny (akropole). Její křídla jsou tvořena mohutnými kamennými valy; před vstupem probíhá předsunutý příkop o šířce až 25 m. Cesta musela procházet v úrovni dna příkopu; jeho vnitřní hrana je dnes v místě vstupu nezřetelná. Další vstupy v kamenných valech se nacházely na severním okraji akropole (B), v široké terénní proláklíně, a na jižní straně (K), kudy prochází cesta z jihozápadu.

Na nejnižší položeném místě vrcholové plošiny se nalézá rašelinné jezírko oválného tvaru (H). V průběhu jeho výzkumu se ukázalo, že jde o uměle vyhloubenou nádrž (*cisternu) na dešťovou vodu, která byla vybudována kolem roku 400 př. Kr. Téměř tři metry mocné vrstvy usazenin na jejím dně obsahovaly vzorky bohaté na pyl i makrozbytky kulturních plodin a přírodní vegetace. Tento materiál představuje nepřetržitý záznam soužití člověka a přírody ve více než dvou posledních tisíciletích.

→ Řez kamenným tělesem vnitřního valu na akropoli. Foto M. Chytráček, 2004.

Σ Val na hradišti. Foto J. Marounek, 2011.

Ve spodní části jezírka byla nalezena vrstva z přelomu 5. a 4. století př. Kr., obsahující spálené obilí, semena polních plevelů a uhlíky dřevin, ale též osekávané jmelí, v keltském náboženství posvátnou rostlinu. *Pylová analýza ukázala, že v této době bylo hradiště a jeho okolí převážně odlesněno a zemědělsky využíváno. V souvislé vrstvě ležely mezi usazeninami i větší zlomky keramických nádob – možná jde o pozůstatek rituálu spojeného s vybudováním nádrže.

Na severním a západním úpatí stolové hory se rozkládá plošně rozsáhlé a vícenásobně členěné předhradí (98,8 ha). Vymezuje jej hlavní obvodový systém opevnění, tvořený především dvěma širokými paralelními příkopy, které na vnitřní straně většinou provází val. Příkopy jsou od sebe vzdáleny 7–12 m, jejich šířka se pohybuje mezi 15 a 20 m a výškový rozdíl mezi korunou valu a dnem příkopu dosahuje více než 12 m. Předhradí dnes zahrnuje dva rozdílné typy terénu: strmé zalesněné svahy stolové hory, doprovázené místy suťovými poli, a zemědělsky využívané plochy s mírným sklonem při

severním a západním úpatí. Celá plocha je výrazně rozčleněna vnitřním systémem příkopů a valů na čtyři vzájemně oddělené areály (**I–IV**). Rozlišit lze také hrany středověkých či novověkých *mezních pásů *plužin, které s fortifikací nesouvisí. Vstupy do předhradí se nacházely na jižní (**D**), západní (**E**), severozápadní a severovýchodní straně. Nejlépe viditelnou částí opevnění je řez valem (**D**) na lesní cestě směrem od Vlavořic a nálevkovitá brána s *úvozovými cestami (**E**) na severozápadní straně. Předhradí navzájem propojuje několik dalších vchodů (brány **C**, **F**, **G**).

Nečekaný objev na předhradí se podařil pracovníkům karlovarského muzea v r. 2007. V místech bývalého prameniště (**J**) byla objevena a v l. 2009–2010 prozkoumána zvláštní konstrukce z pečlivě opraco-

vaných dubových trámů obdélníkového průřezu (30 × 10 cm). Sondážemi se podařilo zachytit tři nároží obdélné stavební jámy pro vodní nádrž o rozměrech 10 × 11 m. Dno stavební jámy pro cisternu bylo souvisle vydlážděno kameny. Hráz o šířce 110–120 cm byla roubena trámy, které se dochovaly ve třech až čtyřech řadách do výšky 120–140 cm. Pomocí *dendrochronologického datování se podařilo zjistit, že konstrukce byla postavena ze stromů poražených po r. 480 př. Kr. Funkce této roubené stavby souvisela nepochybně s původním prameništěm. Vzhledem k tomu, že přírodovědné analýzy neprokázaly hustší osídlení v tomto místě předhradí, šlo pravděpodobně o vodní nádrž hospodářského charakteru, sloužící mimo jiné jako napajedlo pro dobytek. [ad]

Literatura: Chytráček a kol. 2010, 2012.

Navigační bod: N 50°04'28.42", E 13°12'28.15" (vstup od jihu); N 50°04'51.23", E 13°13'05.09" (vstup od východu); N 50°04'53.41", E 13°11'54.40" (vstup od západu).

Přístup: Z doporučeného místa parkování u rozcestníku „Vladořice“ po červené turistické značce k rozcestníku „Vladař-odbočka“ a odtud na východ na akropoli hradiště s rozcestníkem „Vyhlička Vladař“.

Rizika: Poněkud strmější výstup na akropoli.

Okolí: [1] Chyšě (KV), raně středověké hradiště: N 50°05'51.83", E 13°13'58.76" (2,5 km).

[2] Žlutice (KV), zřícenina hradu Nevděk: N 50°04'59.28", E 13°09'59.35" (3,4 km).

[3] Podštětly (KV), halštatské hradiště Jezerský vrch: N 50°07'17.08", E 13°16'01.13" (6,1 km).

[4] Rabštejn nad Střelou (PS), hrad: N 50°02'31.99", E 13°17'18.58" (6,8 km).

[5] Chlum u Novosedel (KV), hradiště Chlumská hora: N 50°00'14.58", E 13°12'36.69" (8,3 km).

↖ Jezírko na akropoli, prozkoumané v rámci systematického environmentálního výzkumu v r. 2004. Foto M. Gojda, 2004.

← Cisterna na předhradí během archeologického výzkumu v r. 2010. Foto M. Frouz, 2010.

Archeologický atlas Čech

Vybrané památky od pravěku do 20. století

Archaeological Atlas of Bohemia

Selected sites from prehistory to the 20th century

Martin Kuna

a kolektiv:

Alžběta Danielisová, Dagmar Dreslerová, Jan Hasil,
Josef Hložek, Michaela Langová, Jan Mařík,
David Novák, Čeněk Číšecký, Zuzana Kačerová,
Eva Čepeláková, Judita Korteová, Dana Křivánková,
Petra Maříková Vlčková, Zdeněk Mazač, Jitka Říhová

Překlad resumé David J. Gaul

Revize překladu Zuzana Maritzová, Petra Maříková Vlčková

Vydal

Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i.,

Letenská 4, 118 01 Praha 1

a

Nakladatelství Academia, Středisko společných činností

AV ČR, v. v. i., Vodičkova 40, 110 00 Praha 1,

s podporou programu NAKI Ministerstva kultury ČR

Redakce neperiodických tisků

(Archeologický ústav AV ČR, Praha) Filip Laval

Fotografie na obálce Zuzana Kačerová

Logo AMČR Petr Kincl

Obálka, grafická úprava, sazba a zlom Zdeněk Mazač

Tisk Těšínská tiskárna, a.s.,

Štefánikova 1828/2, 737 01 Český Těšín

Vydání druhé, 2015

Ediční číslo 11779

ISBN 978-80-87365-82-3 (Archeologický ústav AV ČR, Praha)

ISBN 978-80-200-2526-5 (Academia)

Objednávky – Orders – Bestellungen:

Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i.,

Letenská 4, 118 01 Praha 1, Česká republika

Fax: +420 257532288, knihovna@arup.cas.cz

Knihu můžete zakoupit v síti knihkupectví Academia,

na www.academiaknihy.cz nebo v knihovně

Archeologického ústavu AV ČR v Praze.